

Margaretha Büller en Günter Kneisler
in 1940 of 1941. Part. coll.

Zoeken naar die Duitse grootvader

Verzwegen verleden

Een aantal jaar geleden vertelde Michael Schuling, een ex-collega, over zijn vermoeden dat zijn biologische grootvader een Duitse SS-officier was. Hij wilde graag op zoek naar de identiteit van de man, maar wist niet hoe. Ik heb hem een eindje op weg geholpen, waarna hij het onderzoek – met af en toe wat hulp – voortvarend en steeds enthousiaster oppakte. Dit is zijn verhaal. Auteur Jacqueline Verkleij

‘Ik was denk ik een jaar of dertien toen ik in het paspoort van mijn vader zag staan dat hij in Steinhöring was geboren – in Duitsland dus. Mijn moeder vertelde een keer dat mijn opa niet zijn echte vader was, maar verder werd er niet over gesproken. Ik weet nog wel dat mijn vader zich altijd helemaal kon verliezen in oorlogsfilms, hij kon zich enorm opwinden over de nazi’s, maar als jonge jongen denk je daar niet zo bij na. Op een gegeven moment ging mijn moeder mijn oma vragen stellen. Die beweerde stevast dat ze in de oorlog door een Duitse officier was verkracht en dat daaruit mijn vader was geboren, maar mijn moeder geloofde haar niet. “Waarom heb je dan foto’s van die man, waar jij ook op staat?” vroeg ze. Ze kwam vaak bij mijn oma thuis om schoon te maken

en haar te helpen, en had de foto’s in een doosje gevonden. Het lijkt inderdaad niet logisch om foto’s van je verkrachter te bewaren, maar mijn oma zweeg verder in alle toonaarden. Ik denk dat mijn vader – hij is in 2007 overleden – weleens wat onderzoek heeft gedaan en inlichtingen heeft trachten in te winnen, maar dat hij uiteindelijk dacht: het is wel goed zo, ik hoef het eigenlijk helemaal niet te weten. Zeker weten doe ik dat niet, want ook hij vertelde er nooit over.’

Lebensborn-kliniek

‘Margaretha Petronella Büller, mijn oma, is in 1913 in Rotterdam geboren. Toen ze dertien was, verhuisde ze met haar ouders, broer en zus naar Den Haag, waar ze Allard August Weddepohl leerde kennen, een

beroepsmilitair. Ze trouwden en werden al snel overgeplaatst naar Vught, waar Allard in de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog omkwam. In 1943 trouwde ze met Franciscus Schuling, mijn stiefopa. Daartussenin moet ze een relatie hebben gehad met een Duitse officier.

Toen ik eenmaal wist waar ik moest zoeken, kon ik nagaan of het Nationaal Archief een dossier van het Nederlands Beheersinstituut over mijn grootouders had. Frans Schuling was namelijk lid van de NSB en heeft in de oorlog voor de Duitsers gewerkt, onder andere in Frankrijk. Mijn oma was maar heel kort lid, maar daar stond het, in haar dossier: "Erkent een kind te hebben van een Duitse officier." Inmiddels wist ik dat in Steinhöring, waar mijn vader is geboren, een *Lebensborn*-kliniek stond, onderdeel van een project van Heinrich Himmler met als doel het aantal "zuivere" geboorten te verhogen om het Arische ras uit te breiden. Ik begon informatie te verzamelen over het project en stuurde een mail naar de gemeente Steinhöring met de vraag of zij de geboorteakte van mijn vader hadden. Vrij snel kreeg ik een kopie van de akte toegestuurd, maar helaas werd daarop de naam van mijn grootvader niet vermeld. Aangifte was gedaan door de *Hebamme*, de vroedvrouw. Verdere dossiers waren volgens de instanties daar vernietigd. Het spoor leek dood te lopen.'

Een voornaam

'In de jaren erna was ik druk met mijn werk en met de zorg voor mijn moeder, wier gezondheid steeds verder achteruitging, ik liet het onderzoek even voor wat het was. Nadat mijn moeder in mei van dit jaar overleed, vonden mijn zus en ik tussen haar bezittingen de foto's van de Duitse officier. Achterop een ervan was geschreven "In herzlicher Erinnerung - Günter, okt. 1940". We hadden nu waarschijnlijk een voornaam! De doopnamen van mijn vader waren Günter Hans, dus dat zou goed kunnen kloppen. We vonden nog meer bijzondere dingen, zoals een briefje van mijn stiefopa waarin hij

Het loont de moeite
ook de randen
en de achtergrond van
de foto te inspecteren

Günter Kneisler in SS-uniform. Aan het insigne op zijn pet te zien was hij ingedeeld bij de *Totenkopf*-division. Part. coll.

zijn liefde voor mijn oma en haar kind verklaarde. Klaarblijkelijk hadden ze ruzie gehad, want de slotzin luidt: "Eén woord van jou en wij zullen opnieuw beginnen." Ging die ruzie misschien over Günter? Verder was er een foto van mijn vader met een onwaarschijnlijke bos blond haar, én een krant van 8 mei 1947 waarin dat haar was verpakt. Ik zie mijn oma er wel voor aan dat ze bewust die krant heeft genomen, zo van: dit is de dag dat je haar eraf ging. Er zat nog een pakje haar bij, misschien wel van mijn biologische grootvader, maar ik begrijp dat je daar voor een DNA-test niet zoveel aan hebt als er geen haarzakjes meer aan zitten. Toch heb ik zelf wel een test gedaan, in de hoop aanknopingspunten te vinden - de man kan natuurlijk nog meer kinderen hebben gekregen. Wie weet lopen er ergens wel heel veel neven en nichten van mij rond! Ik heb de resultaten binnen, maar kan er helaas nog niet zo veel van maken, daar moet ik me nog verder in verdiepen. Mijn hoop was met name op die foto's gevestigd - wat konden die ons vertellen? Op eenje van de jonge Günter stond een stempel van een fotograaf in Liegnitz, het huidige Legnica in Polen. Kwam hij daar misschien vandaan? We hebben vooral goed naar zijn uniform

gekeken. Aan het insigne op zijn pet te zien was hij ingedeeld bij de *Totenkopf*-division. Op de schouderstukken zag ik, toen ik de foto vergroot had, het cijfer vier staan, wat betekent dat hij lid was van de vierde compagnie.

Erwin Rossmeisl, onderzoeker bij het Nationaal Instituut voor Militaire Historie, wist me te vertellen dat de foto waarop hij met mijn oma staat afgebeeld uit de periode 1939-1941 stamt, gezien het vroege model veldmuts dat hij daarop draagt. Een andere, waarop Günter op - vermoedelijk - het terrein van Kamp Vught staat, is iets ouder. Daarop draagt hij het zomertuniek van de *Reichsarbeitsdienst*. De rangonderscheiding op het uniform dat hij op de pasfoto draagt is die van een *Rottenführer*, een korporaal. Hij was dus geen officier.'

De randen en de achtergrond

'Intussen was mijn vriendin Lianne ook bloedfanatiek aan het onderzoeken geslagen. Soms zaten we hele avonden samen op internet te zoeken totdat we er vierkante ogen van kregen. Ook zijn we heel Scheveningen door gereden, op zoek naar het gebouw waarvoor mijn oma met mijn vader poseerde ("Günterke 10 Monate," staat achter op de foto geschreven). Er is nog een foto, op dezelfde plek gemaakt, waar op de achtergrond een vlag met een hakenkruis is te zien. Er was ooit een

Er was een foto van mijn vader met een onwaarschijnlijke bos blond haar, én een krant van 8 mei 1947 waarin dat haar was verpakt. Part. coll.

NSDAP-kantoor aan de Nieuwe Parklaan, maar dat konden we niet vinden. Het gebouw bestaat waarschijnlijk niet meer.

In afwachting van het dossier van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, dat we inmiddels bij het Nationaal Archief hadden opgevraagd, heb ik ook contact gezocht met de Stichting Werkgroep Herkenning, een vrijwilligersorganisatie die hulp en advies biedt aan kinderen van Duitse militairen die tijdens de oorlog zijn geboren. Zij zijn heel hulpvaardig in het meezoeken en hebben me doorverwezen naar Monika Diederichs, die veel over het onderwerp heeft geschreven. Zij gaf me aardig wat informatie waarmee de context voor mij ook steeds duidelijker werd.

Ik had zoals gezegd het vermoeden dat een van de foto's is genomen op het terrein van Kamp Vught - mijn oma woonde immers in die stad - dus op een dag zijn Lianne en ik daarheen gereden. Helaas hadden we er geen rekening mee gehouden dat we vanwege de coronamaatregelen niet zomaar naar binnen mochten, maar we konden wel op het terrein rondlopen. En daar zagen we barakken staan met een specifiek soort raampje - hetzelfde als je op de achtergrond van de foto kunt zien. Je hebt altijd de neiging om naar het belangrijkste onderwerp te kijken, maar ik heb inmiddels wel geleerd dat het de moeite loont ook goed de randen en de achtergrond te inspecteren.'

Champagne

'Het moment dat we eindelijk het CABR-dossier mochten inzien is tot nu toe het hoogtepunt van mijn zoektocht. Uit de verklaringen die mijn oma tijdens haar verhoren na de oorlog heeft afgelegd, bleek dat zij na de dood van haar man in Vught is blijven wonen en zich heel eenzaam voelde. Toen eind augustus 1940 een Duitse SS'er haar een keer hielp met een defect aan

Margaretha Bühler met de kleine 'Günterke' (tien maanden oud) voor een gebouw van de NSDAP in Den Haag. Part. coll.

Margaretha's moeder poseert met 'Günterke' voor het NSDAP-gebouw in Den Haag. Part. coll.

Margaretha Bühler met haar pasgeboren kind in de Lebensborn-kliniek in Steinhöring, 1941. Part. coll.

Günter op – vermoedelijk – het terrein van Kamp Vught. Part. coll.

haar fiets en haar later thuis kwam opzoeken, wilde ze in eerste instantie niets van hem weten. Hij bleef echter aandringen en ze begon sympathie voor hem te voelen. Van het een kwam het ander, en toen hij op een avond met een fles champagne voor de deur stond en "deze [...] werd genuttigd, waardoor wij beiden in een lichtzinnige stemming geraakten, met de gevolgen van dien" is daar volgens haar zeggen mijn vader uit voortgekomen – maar helemaal zeker weten doen we dat natuurlijk niet. Misschien hebben ze wel veel vaker het bed gedeeld, of misschien is mijn vader wel het kind van een van de andere Duitse soldaten die later bij haar ingekwartierd waren. Hoe dan ook, de man heeft erkend de vader te zijn en heeft ervoor gezorgd dat mijn oma naar de kliniek in Steinhöring kon afreizen om daar te bevallen. En daar stond het dan opeens, zwart op wit, de naam van de man die mogelijk mijn biologische grootvader is: Günter Hans Kneisler, inderdaad werkzaam bij de Duitse *Reichsarbeitsdienst*. Dat moment deed wel wat met me.'

De oorlog overleefd

'Kneisler is al snel nadat mijn oma zwanger was geraakt naar het Oostfront gestuurd. Uit correspondentie met het hoofd van de *Lebensborn*-kliniek, ene Frau Selmer, bleek onder andere dat hij nog een paar jaar geld heeft gestuurd voor het onderhoud van zijn zoon, die op zijn uitdrukkelijke verzoek naar hem is vernoemd: Günter Hans (mijn vaders roepnaam was overigens John). De leiding van het *Mutterheim* drong er bij mijn oma op aan dat ze het kind zou achterlaten en dat zij voor zijn opvoeding zouden zorgen, maar dat heeft

ze geweigerd. Ik denk dat ze toen voor haar kind heeft gevochten.

In de brieven die ze aan Frau Selmer stuurde, vroeg ze regelmatig of er nog nieuws van Günter was, omdat ze al zo lang niets van hem had gehoord. Ik weet dus verder ook niet wat er met hem gebeurd is. Op de Duitse site "Gräbersuche Online", waar de namen van miljoenen oorlogsdoden en vermisten zijn opgenomen, kwam zijn naam in de verschillende varianten (Kneisler, Kneissler, Kneißler) niet voor; het lijkt er dus op dat hij de oorlog heeft overleefd. Ik heb zijn militair dossier opgevraagd bij het Duitse Bundesarchiv. Hopelijk staan daar meer aanknopingspunten in voor verder onderzoek, zoals in ieder geval een geboorteplaats en -datum. Nu ik al zover ben gekomen, wil ik ook weten wat er van hem is geworden.

Ik denk dat mijn vader de foto's van Kneisler en mijn oma uit de oorlogstijd weleens heeft gezien. Misschien heeft dat wel wat bij hem losgemaakt, misschien schaamde hij zich ook wel voor zijn ouders, maar dat is

Het verhaal van
mijn oma is
natuurlijk vrij bizar

allemaal gissen. Ikzelf begin nu ook bij tijd en wijle na te denken over mijn afkomst en mijn genen. Mijn vader was manisch depressief, had hij dat misschien van Kneisler, en wat betekent dat voor mij? Dat triggert mij ook om de zoektocht voort te zetten. En zo zit ik met nog veel meer vragen. Mijn grootvader was weliswaar een SS'er, maar hoe "slecht" was hij? Wat deed hij in Vught? Toen die foto op dat terrein werd genomen, was het kamp nog niet in gebruik. Wat was zijn rol daar? En heeft mijn oma echt getwijfeld of ze met Schuling wilde trouwen vanwege Kneisler? Ze hebben tenslotte nog een aantal jaar contact gehad, weliswaar via Steinhöring, maar hij heeft wel steeds geld overgemaakt. Wat vond hij ervan dat ze met een ander trouwde?

Het verhaal van mijn oma is natuurlijk vrij bizar. Ze trouwt met haar eerste man, Allard August Weddepohl, verhuist met hem naar de andere kant van het land en nog geen jaar later komt hij om het leven. Zit je daar, als jonge weduwe, in je eentje in een vreemde plaats. In een van haar verhoren verklaarde ze dat ze van niemand steun of hulp kreeg. En dan kom je een charman- te Duitser tegen, die je "op zijn manier", zoals ze het omschreef, troost – en je bent meteen zwanger. Vervolgens wordt je minnaar vrijwel direct overgeplaatst en zit je wéér alleen. Je kind heeft blond haar en blauwe ogen, en iedereen in de buurt weet natuurlijk hoe het zit. Zij moet het echt wel moeilijk hebben gehad.

Frans Schuling woonde naast mijn oma's ouders, ik denk dat ze hem via hen of via de kerk heeft leren

kennen. Misschien hebben zij wel op een huwelijk aangedrongen, omdat ze vonden dat het een goede partij was of zo. Tegenover de Stichting Toezicht Politieke Delinquenten heeft mijn oma verklaard dat ze bewust de correspondentie met Steinhöring op gang hield om er zeker van te zijn dat de betalingen door zouden gaan. Dat is misschien de reden waarom ze met kleine "Günterke" voor het NSDAP-kantoor heeft geposeerd – ze stuurde regelmatig foto's mee. En ze moest daar misschien ook zijn om iets te regelen in verband met het geld of met de naamswijziging. Maar dit is allemaal invulling, ik weet het natuurlijk niet. Feit is wel dat ze in 1943 met Schuling is getrouwd en het kind zijn naam heeft gegeven.

En toen hielden de betalingen op. Helaas was daarmee ook het contact verbroken en weet ik nu niet wat er met mijn grootvader is gebeurd. Ik hoop dat een aantal vragen wordt beantwoord in het militair dossier van het Bundesarchiv dat ik nog moet inzien. En misschien levert dit interview ook nog wat op.' •

Weet je meer over Günter Hans Kneisler of heb je aanwijzingen over wat er met hem gebeurd kan zijn? Laat het Michael weten via michael_schuling@hotmail.com.

Jacqueline Verkleij is zelfstandig onderzoeker en maakt stamboomboeken in opdracht. Zie pastpresents.nl